

В. О. Федорук,
аспірант кафедри державної політики та управління політичними процесами,
Національна академія державного управління при Президентові України

РОЗВИТОК ЮВЕЛІРНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ ТА ПРОЦЕДУРИ ВИРОБЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОБІГУ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ

Проаналізовано основні чинники впливу на ринок дорогоцінних металів в Україні, його динаміку, особливості, проблеми та перспективи розвитку ювелірної продукції в умовах економічної кризи, особливості попиту, тенденції попиту і споживацьких уподобань. Надано деякі пропозиції щодо формування державної політики в ювелірній сфері та поліпшення діяльності казенних підприємств пробірного контролю.

The main factors of influence on the markets of precious metals in Ukraine, its dynamic, peculiarities and the problems and prospects of the development of jewellery production under the conditions of the economic crisis, the characteristics of the demand, trends of demand and consumer preferences have been analyzed. Some suggestions have been put forward as for shaping of the state policy in the jewellery sector and the improvement in the functioning of the government enterprises of the assay control.

Ключові слова: державна політика, розвиток ювелірного ринку, фактори впливу, казенні підприємства пробірного контролю, реформування системи органів державної влади.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З метою виявлення основних тенденцій розвитку українського ринку ювелірної продукції необхідно проаналізувати чинники впливу на дану сферу діяльності, провести необхідні дослідження цього ринку, здійснити аналіз процедур вироблення та реалізації державної політики.

В умовах кризових явищ в економіці на споживчому ринку відбувається певні зміни і структурні зрушення, що стосуються як окремих видів товарів, так і сегментів ринку. Значною мірою ринок ювелірних виробів залежить від ціни на дорогоцінні метали. Аналізуючи тенденції коливань цін на дорогоцінні метали, можна відмітити, що вартість золота зростає десятий рік підряд (з 250 до майже 1800 дол. за 1 тройську унцію, або у 7 разів), а ціна срібла за той же період 2002—2011 років збільшилась з 4,5 до майже 41 дол. за 1 тройську унцію, або майже у 9 разів.

Основною причиною зростання вартості дорогоцінних металів є "інфляція" основних світових валют, в першу чергу долара США. Світові тенденції свідчать, що інвестори часто купують золото в якості альтернативи американській валюті. Обсяги купівлі золота в світі в якості інвестицій у 2009 році вперше перевищили обсяги використання його в ювелірній промисловості.

За прогнозами аналітиків, у майбутньому золото може виграти від зростання інфляції у США при відновленні економіки. Експерти вважають, що впродовж наступних 2011—2012 років золото досягне 2000—2500 доларів за 1 тройську унцію.

Український ринок ювелірних виробів зазнає значних впливів у зв'язку із дією ряду факторів, які визначають купівельну спроможність громадян.

Отримані дані засвідчують вплив на ювелірну сферу наступних тенденцій.

— Скорочення у 2009 році доходів та платоспроможного попиту населення;

Фінансово-економічна криза призвела до зменшення реальних доходів громадян у 2009 році, а також спричинила перерозподіл споживчих настроїв населення, що вплинуло на зменшення обсягів ювелірного ринку і кількості покупців ювелірних виробів як предметів розкоші.

За інформацією Державного комітету статистики України за період 2007—2010 років відбувалося поступове зростання середньої заробітної плати.

Так, у 2008 році порівняно з 2007 роком середня зарплата за місяць в розрахунку на одного штатного працівника зросла з 1363 грн./міс. до 1809 грн./міс. (або на 33,7 %).

За результатами 2009 року, номінальний приріст заробітної плати відносно попереднього року становив всього 5,5 %, зафіксувавши середню зарплату на рівні 1909 грн./міс.

У 2010 році проти 2009 року середня заробітна плата додатково зросла до рівня 2247 грн./міс., або на 17,7 %.

Однак, враховуючи інфляційні процеси, зміна реальної заробітної плати мала наступні тенденції.

Так, індекс реальної заробітної плати працівників за результатами 2008 року складав 106,3 %.

Водночас у 2009 році відбулось різке зниження реальної зарплати, яке за результатами року становило 9,2 % та було зумовлене зменшенням ділової активності суб'єктів господарювання і їх намаганням оптимізувати власні витрати (в т.ч. на оплату праці).

У 2010 році реальна заробітна плата порівняно з відповідним періодом попереднього року зросла на 10,2 %, однак фактичні доходи громадян залишилися на рівні 2008 року.

Ціна на золото за останні два роки зросла на 91 % — з 934 \$ за 1 тройську унцію станом на 15.08.2009 року до 1782 \$/тр.унц. станом на 15.08.2011 року.

Водночас ціна на срібло за період 2009—11 років зросла у 2,8 рази — з 13,9 \$/тр.унц. станом на 15.08.2009 року до 39,8 \$/тр.унц. за станом на 15.08.2011 року.

Такий стрімкий ріст вартості дорогоцінних металів призвів до збільшення, в першу чергу, вартості ювелірної сировини і, як наслідок, до зростання роздрібних цін на вироби з дорогоцінних металів, що негативним чином відобразилось на платоспроможному попиті населення на ювелірну продукцію.

— Девальвація національної валюти.

Девальвація національної валюти призвела до зростання цін на вироби з дорогоцінних металів, що негативним чином відобразилось на платоспроможному попиті населення.

Офіційний курс національної валюти у четвертому кварталі 2008 року знизився відносно долара США з 4,86 грн./дол. до 7,7 грн./дол., а протягом 2009—2010 років був зафіксований на позначці 7,9—8,0 грн./дол.

Оскільки вартість дорогоцінних металів визначається у доларах США за результатами щоденних торгів на Лондонській біржі, то девальвація гривні на більш як 60 %, а також ріст вартості дорогоцінних металів призвели до зростання офіційного курсу Національного банку України на золото з 4217 грн. у листопаді 2008 року

до 10915 грн. за 1 тройську унцію чистого золота на кінець 2010 року, або у 2,6 рази.

Відповідно, беручи до уваги показники середньої заробітної плати (згідно даних Держкомстату) у 2008—2010 роках та порівнюючи з офіційним курсом Нацбанку на золото, шляхом розрахунків можна показати, що кількість золота, яке в середньому міг би придбати працівник на свою зарплату — знизилась з 12—14 грамів у 2008 році до 6,6—7,6 грамів у 2010 році.

— Змінилась структура виробництва ювелірних виробів.

Зниження платоспроможного попиту населення на ювелірні вироби спричинило переорієнтацію виробників. У 2008 році при виробництві ювелірних виробів за видами дорогоцінного металу співвідношення складало наступні пропорції — 50 % вироби із золота та 50 % вироби зі срібла.

Протягом 2009—2011 років структура виробництва у зв'язку зі значною вартістю сировини із золота значно змінилась та в загальних обсягах клеймування складає 30—32 % вироби із золота та 68—70 % — вироби із срібла.

— Зменшилась середня маса 1-го виробу.

Протягом 2008—2009 років відбулась переорієнтація виробників ювелірних виробів на виробництво більш дешевої легковагової продукції.

Так, вже у 2009 році проти 2008 року відбулось зменшення середньої маси ювелірних виробів, зокрема середня вага виробів із золота знизилась з 2,79 до 2,58 грамів, а середня маса срібних виробів зменшилась відповідно з 5,95 грамів до 5,33 грамів.

Зменшення середньої ваги виробів викликане змінами торгової політики ювелірних підприємств у відповідності до купівельної спроможності громадян.

Саме ці основні тенденції вплинули на діяльність ювелірних підприємств і призвели до зменшення у 2009—2010 років порівняно з 2008 роком обсягів виготовлення ними виробів з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння.

Формування та реалізація державної політики в сфері обігу дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння в Україні відбувається відповідно до Закону України "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними" від 18 листопада 1997 року № 637/97-ВР. Згідно цього Закону Міністерство фінансів України у межах своєї компетенції розробляє разом з іншими органами виконавчої влади державну політику в сфері видобутку, виробництва, використання і зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та здійснює державний контроль за обігом та обліком дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння.

Державний пробірний контроль за якістю дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, виробів з них та матеріалів, що містять дорогоцінні метали, за виконанням операцій із зазначеними цінностями провадиться Міністерством фінансів України та підпорядкованими йому органами, які відповідно до нормативно-правових актів здійснюють державний пробірний контроль.

У структурі Міністерства фінансів України питання забезпечення розробки і проведення державної політи-

ки у сфері видобутку, виробництва, використання і зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, виробів з них та контроль за операціями з ними покладено на Департамент державного регулювання операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та пробірного нагляду, діяльність якого спрямовується і координується заступником Міністра фінансів України відповідно до розподілу обов'язків.

До сфери управління Міністерства фінансів належать казенні підприємства пробірного контролю, а саме: Дніпропетровське, Донецьке, Західне, Кримське, Південне, Східне, Центральне (далі — Підприємства).

Казенні підприємства пробірного контролю (КППК) були створені на виконання Закону України від 18.11.1997р. №637\97-ВР "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними", на підставі Постанови КМУ від 28.04.2000 р. №732 та у відповідності з наказом Міністерства фінансів України від 18.05.2000 р. №106 "Про утворення казенних підприємств пробірного контролю та питання діяльності Державної пробірної служби".

Казенні підприємства пробірного контролю створені з метою виконання окремих функцій державного управління у сфері видобутку, виробництва, використання, зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та отримання прибутку від впровадження переліченої діяльності.

Предметом діяльності, згідно статті 15 пункту 2 Закону України "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними", казенного підприємства пробірного контролю є:

— обов'язкове клеймування ювелірних та побутових виробів, виготовлених з дорогоцінних металів суб'єктами господарської діяльності в Україні;

— обов'язкове клеймування всіх ввезених на територію України юридичними та фізичними особами ювелірних та побутових виробів, виготовлених з дорогоцінних металів з метою їх реалізації (клеймування проводиться за наявності митної декларації та документа про сплату ввізного мита та акцизного збору);

— клеймування ювелірних та побутових виробів, виготовлених з дорогоцінних металів, за заявами юридичних та фізичних осіб;

— інша діяльність, що спрямована на забезпечення виконання завдань, покладених на казенне підприємство.

Діяльність підприємств спрямована на захист прав споживачів щодо якості ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів та захист виробників продукції від недобросовісної конкуренції.

Управління казенними підприємствами пробірного контролю здійснює Міністерство фінансів. До виключної компетенції Мінфіну відноситься:

— призначення на посаду та звільнення з посади директорів підприємств;

— здійснення контролю за ефективністю використання майна, що є у державній власності і закріплене за підприємствами;

— здійснення фінансового контролю господарської діяльності підприємств;

— затвердження статутів підприємств та внесення змін до них, здійснення контролю за додержанням статутної діяльності.

Відповідно до ЗУ "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними" казенні підприємства пробірного контролю надають платні послуги щодо випробування, клеймування, експертизи ювелірних, побутових виробів з дорогоцінних металів та дорогоцінного каміння, музейних предметів, виробів та матеріалів, що містять дорогоцінні метали.

ВИСНОВКИ

Основними тенденціями здійснення господарської діяльності підприємств ювелірної сфери у кризовий період є наступні.

1. Світова фінансово-економічна криза призвела до скорочення обсягів вітчизняної економіки, доходів та платоспроможного попиту населення, що відповідно вплинуло на зменшення обсягів ювелірного ринку та кількості покупців ювелірних виробів як предметів розкоші.

2. Подорожчання долара на внутрішньому ринку (в середньому на 60 %) призвело до збільшення вартості ювелірної сировини і зростання роздрібних цін на вироби з дорогоцінних металів, що негативним чином відобразилось на платоспроможному попиті населення.

3. Девальвація національної валюти зумовила і зменшення імпорту ювелірних виробів, а відтак, зменшення прибутку. Цей фактор також негативно вплинув на доходи ювелірних підприємств.

4. Через зниження платоспроможного попиту населення змінилась структура ювелірних виробів. У загальних обсягах клеймування вага виробів зі срібла значно зросла і складає близько 70 %. Пробірний тариф на випробування та клеймування виробів зі срібла у 2,6 рази менший, ніж на вироби із золота.

5. Змінилась середня маса 1-го виробу. Середня маса 1 виробу із золота зменшилась на 0,31 грам (з 3,07 до 2,76), а середня маса виробів зі срібла знизилась на 0,81 грам (з 5,58 до 4,77).

Література:

1. Сайт Національного банку України: www.bank.gov.ua

2. Сайт Державного комітету статистики України: www.ukrstat.gov.ua

3. Закон України "Про державне регулювання видобутку, виробництва і використання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та контроль за операціями з ними" від 18 листопада 1997 року № 637/97-ВР.

4. В.М. Вартачан, В.М. Гавва, Д.О. Турко Дослідження розвитку українського ринку ювелірної продукції / Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практик. — 2008. — № 3 (3). — С. 109—116.

5. Онлайн-індикатори ринку дорогоцінних металів: <http://goldprice.org>

6. Інформаційно-довідкові матеріали Державної пробірної служби України: www.assay.gov.ua
Стаття надійшла до редакції 20.08.2011 р.